

วารสารการแพทย์และสาธารณสุขเขต 4

Office of Disease Prevention and Control, Region 4 Saraburi

<https://he01.tci-thaijo.org/index.php/JMPH4/index>

ความเชื่อด้านสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ในตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์

Health belief model and pesticide protective behaviors of rice farmers in Song Plueai Sub-district, Namon District, Kalasin Province

สุรศักดิ์ ธรรมรักษ์เจริญ, จุฑามาศ เจียมสาธิต, ธนุย์สิญจน์ สุขเสริม, บุษกร สุวรรณรงค์, สนธยา ไสยสาเล

Surasak Thammarakcharoen, Chuthamat Chiamsathit, Thanooosin Sukserm, Bussakorn Suwannarong, Sonthaya Saiyasalee

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสุขภาพ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Faculty of Science and Health Technology, Kalasin University

Corresponding author: surasak.th@ksu.ac.th

Received: April 25, 2024 Revised: October 18, 2024 Accepted: October 24, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional Descriptive Study) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความเชื่อด้านสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล แบบสอบถามความเชื่อด้านสุขภาพ และแบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม ด้านความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และด้านความเที่ยง โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.79 และ 0.74 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่มีความเชื่อด้านสุขภาพ และพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับสูง เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พบว่าการรับรู้โอกาสเสี่ยงจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การรับรู้ความรุนแรงจากอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การรับรู้ต่ออุปสรรคในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ดังนั้นควรมีการสร้างโปรแกรมความเชื่อด้านสุขภาพเพื่อใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และศึกษาผลของโปรแกรมที่สร้างขึ้น

คำสำคัญ: ความเชื่อด้านสุขภาพ, สารเคมีกำจัดศัตรูพืช, พฤติกรรมการป้องกันตนเอง, เกษตรกรผู้ปลูกข้าว

Abstract

This study was a cross-sectional descriptive study. The study focuses on the health belief model and pesticide protective behaviors of rice farmers. It specifically takes place in the Song Plueai Sub-district of the Namon District in Kalasin Province. The objective of the study was to examine the extent of health beliefs and their relationship with pesticide protection behaviors among rice farmers in Song Plueai Sub-district, Namon District, Kalasin Province. The sample size consists of 300 individuals. The data was gathered using a questionnaire divided into three sections: personal information, health beliefs, and self-protection behavior for pesticide use. Three experts verified the questionnaire's content validity, and reliability was examined using Cronbach's alpha coefficients of 0.79 and 0.74, respectively. Data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation. The relationship between variables was analyzed using Pearson's correlation coefficient. The study found that most rice farmers had a high level of health beliefs and self-protection behaviors regarding the use of pesticides. The analysis of the relationship between variables revealed that perceived susceptibility to pesticide use, perceived severity of harm from pesticide use, perceived benefits of preventing pesticide harm, perceived barriers to preventing pesticide harm, and overall health beliefs about preventing harm from pesticide use were positively correlated with self-protection behaviors among rice farmers in Song Ploei Subdistrict, Namon District, Kalasin Province, with statistical significance at the 0.05 level. Therefore, it was recommended to develop a health belief program to modify behaviors related to pesticide safety and to study the effects of such a program.

Keywords: health belief, pesticides, protective behaviors, rice farmer

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมมาตั้งแต่อดีต ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การทำการเกษตรในอดีตนั้นมุ่งเน้นการทำเพื่อพออยู่พอกินเป็นสำคัญ แต่ในปัจจุบันมีการกำหนดนโยบายจากรัฐบาล มีการพัฒนาประเทศที่มีการมุ่งเน้นการสร้างรายได้ของชาติ รายได้หลักของประเทศจึงมาจากผลผลิตทางการเกษตร ทำให้เกษตรกรมีจุดมุ่งหมายในการทำเกษตรเปลี่ยนไป จากเดิม คือ เกษตรกรส่วนใหญ่มุ่งเน้นการทำเกษตรเพื่อการค้าเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรเพื่อความอยู่รอดแทน การเกษตรแบบเดิมในอดีต⁽¹⁾ ปัจจุบันเกษตรกรมีการใช้สารเคมีทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้น และตรงกับคุณลักษณะตามที่ตลาดต้องการ ทางออกของเกษตรกรคือการใช้สารเคมีมากขึ้น แต่พบว่าการใช้สารเคมีทางการเกษตรมีผลกระทบต่อสุขภาพเมื่อได้รับสารกำจัดศัตรูพืชเข้าสู่ร่างกาย รวมไปถึงมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งการแพร่กระจายสู่อากาศ สะสมในแหล่งน้ำและในดิน มีผลต่อแมลงหรือสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติที่เป็นประโยชน์ จากข้อมูลข้างต้นชี้ให้เห็นว่าการทำเกษตรที่มีการใช้สารเคมี

ทำให้เกิดการสะสมของโลหะหนักที่มากจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช ซึ่งส่งผลทำให้ดินพืชดูดซับสารเคมีที่มากจากการสะสมสารเคมีในดินที่ปนเปื้อน⁽²⁾ ในปี 2544-2560 รายงานผู้ป่วยได้รับพิษจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจำนวน 34,221 ราย ผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นเพศชายอายุ 45 - 54 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยอัตราป่วยด้วยโรคพิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ในปี 2561 พบมากที่สุดในจังหวัดร้อยเอ็ด รองลงมาคือจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดลำปาง พบผู้ป่วยสูงสุดในช่วงเดือนมิถุนายน - สิงหาคม ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน เกษตรกรมักทำการเพาะปลูกและมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชปริมาณมาก⁽³⁾ ซึ่งสารเคมีกำจัดศัตรูพืชถูกนำมาใช้ทางการเกษตรอย่างแพร่หลาย และมีแนวโน้มของปริมาณการใช้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปี ก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย ทั้งแบบพิษเฉียบพลัน และเรื้อรัง ในปี 2561 ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พบมีผลเสีย และไม่ปลอดภัย ร้อยละ 41.0⁽⁴⁾

กาฬสินธุ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีการใช้สารเคมีจำนวนมาก เพื่อเพิ่มผลผลิต จากข้อมูลการตรวจหาระดับอนาไมซ์โคลิน-

เอสเตอเรสในเกษตรกรของจังหวัดกาฬสินธุ์ประจำปี 2555 รอบที่ 1 และรอบที่ 2 พบสารเคมีฆ่าแมลงในเลือดร้อยละ 62.90 และ 43.05 ตามลำดับ⁽⁵⁾ จากการสำรวจสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชตกค้างในเลือดในอำเภอนามนเมื่อปี พ.ศ. 2555 รอบที่ 1 จำนวน 421 ราย พบว่ามีเกษตรกรที่มีระดับเอนไซม์โคลินเอสเตอเรสในเลือดอยู่ในระดับเสี่ยงร้อยละ 36.34 ระดับไม่ปลอดภัยร้อยละ 48.41 รวมเป็นกลุ่มที่ต้องเฝ้าระวังที่มีความเสี่ยงสารเคมีตกค้างคิดเป็นร้อยละ 78.15 เมื่อเปรียบเทียบในแต่ละอำเภอในจังหวัดกาฬสินธุ์แล้ว อำเภอนามนถือว่ามีส่วนของเกษตรกรที่มีสารเคมีตกค้างในเลือดสูงที่สุด และจากการตรวจหาระดับเอนไซม์โคลินเอสเตอเรสในเซรัมชนิดของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสงเปลือยจำนวน 104 ราย พบว่าเกษตรกรที่มีผลเลือดอยู่ในระดับไม่ปลอดภัย ร้อยละ 35.58 และระดับเสี่ยงร้อยละ 40.38 ตามลำดับ⁽⁶⁾ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรในพื้นที่ยังมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและได้รับสัมผัสสารอยู่ในระดับสูง และตำบลสงเปลือยอำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีการทำการเกษตรที่หลากหลายละมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชหลากหลายชนิดและใช้อย่างต่อเนื่องยาวนาน และเมื่อตรวจระดับเอนไซม์โคลินเอสเตอเรสในกระแสเลือด พบว่าเกษตรกรมีระดับเอนไซม์ในภาวะเสี่ยงร้อยละ 72.20⁽⁷⁾

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่าความเชื่อด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช⁽⁸⁻¹⁰⁾ แบบจำลองความเชื่อด้านสุขภาพของเบคเกอร์⁽¹¹⁾ กล่าวว่า บุคคลจะมีพฤติกรรมสุขภาพเพื่อหลีกเลี่ยงจากการเกิดโรคได้บุคคลต้องมีความเชื่อด้านสุขภาพประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ การรับรู้โอกาสเสี่ยง การรับรู้ความรุนแรง การรับรู้ประโยชน์ และการรับรู้อุปสรรค เพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไข ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจนำทฤษฎีแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model) มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลสงเปลือยอำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้าง

โปรแกรมความเชื่อด้านสุขภาพสำหรับใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้กับเกษตรกรต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความเชื่อด้านสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลสงเปลือยอำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์

วัสดุและวิธีการศึกษา

การศึกษารั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional Descriptive Study) ประชากรที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่อาศัยอยู่ในตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนเกษตรกรไว้กับสำนักงานเกษตรอำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ มีจำนวน 1,336 คน ซึ่งมีทั้งหมด 16 หมู่บ้าน⁽¹²⁾ กลุ่มตัวอย่างได้จากการคำนวณขนาดตัวอย่าง จากสูตรประมาณค่าสัดส่วนของประชากร เพื่อประมาณค่าสัดส่วนของประชากร กรณีทราบขนาดของประชากร⁽¹³⁾ ดังนี้

$$n = \frac{NZ^2\alpha_2 p^2}{e^2(N-1) + Z^2\alpha_2 p^2}$$

$$n = \frac{1336 \times 1.96^2 \times 0.5^2}{0.05^2(1336-1) + (1.96^2 \times 0.5^2)} = 298.54 \approx 299$$

ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 299 คน และเพิ่มกลุ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 5 เพื่อป้องกันแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ของข้อมูล ดังนั้นผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลมาจำนวน 314 คน หลังจากนั้นนำขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling)

ขั้นตอนที่ 1 การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) คำนวณขนาดตัวอย่างของเกษตรกร จำนวน 314 คน โดยวิธีคิดสัดส่วนจำนวนเกษตรกรของแต่ละหมู่บ้าน ดังตารางที่ 1

ขั้นตอนที่ 2 โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) เมื่อได้สัดส่วนกลุ่มตัวอย่างเรียบร้อยแล้วจึง

ดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้านด้วยวิธีการจับสลากแบบไม่ทดแทน จนได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 314 คน

ตารางที่ 1 ตารางจำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่างที่จำแนกตามหมู่บ้าน

พื้นที่การศึกษา	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนตัวอย่าง (คน)
หมู่ที่ 1 บ้านสงเปลือย	78	18
หมู่ที่ 2 บ้านสงเปลือย	59	14
หมู่ที่ 3 บ้านเหล่าจิ้ว	133	31
หมู่ที่ 4 บ้านห้วยจั่ว	72	17
หมู่ที่ 5 บ้านห้วยจั่ว	92	22
หมู่ที่ 6 บ้านดงขวาง	77	18
หมู่ที่ 7 บ้านหนองน้อย	60	14
หมู่ที่ 8 บ้านหนองแวง	126	29
หมู่ที่ 9 บ้านสงเปลือย	100	24
หมู่ที่ 10 บ้านหนองยาง	54	13
หมู่ที่ 11 บ้านเปลือยหอม	73	17
หมู่ที่ 12 บ้านโพธิ์ทอง	93	22
หมู่ที่ 13 บ้านนาไค้	81	19
หมู่ที่ 14 บ้านนาเหนือ	58	14
หมู่ที่ 15 บ้านจันทร์เจริญ	77	18
หมู่ที่ 16 บ้านท่างาม	103	24
รวม	1336	314

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้ เป็นแบบสอบถาม โดยกำหนดเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พื้นที่ปลูกข้าว ประสบการณ์ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ระยะในการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแต่ละครั้ง และการเคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมา จำนวน 9 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความเชื่อด้านสุขภาพ เกี่ยวกับการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การรับรู้โอกาสเสี่ยงจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การรับรู้ความรุนแรงจากอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และการรับรู้ต่ออุปสรรคในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีจำนวน 30 ข้อ ตัวเลือกตอบเป็นแบบมาตราวัดประมาณค่า โดยประยุกต์จากลิเคิร์ต⁽¹⁴⁾ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ และไม่เห็นด้วย เกณฑ์การให้คะแนน คือ

ข้อคำถามเชิงบวก			ข้อคำถามเชิงลบ		
เห็นด้วย	ให้	3	คะแนน	1	คะแนน
ไม่เห็นใจ	ให้	2	คะแนน	2	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้	1	คะแนน	3	คะแนน

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว มีจำนวน 20 ข้อ ตัวเลือกตอบเป็นแบบมาตรวัด

ประมาณค่าโดยประยุกต์จากลิเคิร์ต⁽¹⁴⁾ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ เป็นประจำ บางครั้ง และไม่ปฏิบัติตามเกณฑ์การให้คะแนน คือ

ข้อคำถามเชิงบวก			ข้อคำถามเชิงลบ		
ปฏิบัติเป็นประจำ	ให้	3	คะแนน	1	คะแนน
ปฏิบัติบางครั้ง	ให้	2	คะแนน	2	คะแนน
ไม่เคยปฏิบัติ	ให้	1	คะแนน	3	คะแนน

การแปลผลคะแนนของแบบสัมภาษณ์ในส่วนที่ 2 และ 3 คำนวณได้จากค่าสูงสุดลบด้วยค่าต่ำสุดแล้วหารด้วยจำนวนชั้นที่ต้องการ ในการศึกษาครั้งนี้แบ่งจำนวนชั้นเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ต่ำ ปานกลาง และสูง⁽¹⁵⁾

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด}-\text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} = \frac{3-1}{3} = 0.67$$

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.66 หมายถึง มีความเชื่อด้านสุขภาพ หรือพฤติกรรมอยู่ในระดับต่ำ

คะแนนเฉลี่ย 1.67 - 2.33 หมายถึง มีความเชื่อด้านสุขภาพ หรือพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 2.34 - 3.00 หมายถึง มีความเชื่อด้านสุขภาพ หรือพฤติกรรมอยู่ในระดับสูง

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามได้ผ่านการตรวจสอบความตรงและความสอดคล้องของเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน แล้วคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective congruence: IOC)⁽¹⁶⁾ ได้ค่าระหว่าง 0.67 - 1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามมาแก้ไขปรับปรุง แล้วนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลยอดแกลง อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาช (Cronbach's alpha coefficient) โดยที่หาค่าข้อคำถาม

ต้องมีความเชื่อมั่นที่ 0.7 ขึ้นไป ซึ่งผู้วิจัยได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามแต่ละส่วนดังนี้ ด้านการรับรู้โอกาสเสี่ยงจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.71 ด้านการรับรู้ความรุนแรงจากอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.73 ด้านการรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.70 ด้านการรับรู้ต่ออุปสรรคในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.72 ความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยรวมของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.79 และพฤติกรรมป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.74 จากนั้นผู้วิจัยจึงปรับแบบสอบถามให้เป็นฉบับจริง เพื่อจะนำไปใช้ในพื้นที่จริงจำนวน 314 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบสมมติฐานโดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร กำหนดให้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

มาตรฐานจริยธรรมการวิจัยและการพัฒนากลุ่มตัวอย่าง
การวิจัยดำเนินการภายหลังจากที่ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ เลขที่การรับรอง HS-KSU 023/2565 กลุ่มตัวอย่างได้รับการชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการเก็บข้อมูล การปกป้องความลับ และการลงนามในหนังสือยินยอมเข้าร่วมการศึกษารวบรวมกลุ่มตัวอย่างจะได้รับการปกปิดและจะไม่เปิดเผยแก่สาธารณชน ในกรณีที่ผลการวิจัยได้รับการตีพิมพ์ ชื่อและที่อยู่ของกลุ่มตัวอย่างจะได้รับการปกปิดอยู่เสมอ และเอกสารจะถูกทำลายหลังการดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้น

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาความเชื่อด้านสุขภาพและพฤติกรรม การป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวจำนวน 314 คน แต่พบว่ามีแบบสอบถาม

ไม่สมบูรณ์ทั้งหมด 14 ชุด จึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด 300 ชุด ได้ข้อค้นพบ ดังนี้

ข้อมูลส่วนบุคคลจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 54.00 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 51 - 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 67.00 ส่วนใหญ่สมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ 85.00 ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 69.67 ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 5,000-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 84.67 ส่วนใหญ่มีพื้นที่สำหรับปลูกข้าวน้อยกว่า 11 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 57.67 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในช่วง 3-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.67 ส่วนใหญ่ใช้เวลาในการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในแต่ละครั้ง 3 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 46.00 และเกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมา คิดเป็นร้อยละ 54.33 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะข้อมูลส่วนบุคคล

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	138	46.00
หญิง	162	54.00
อายุ		
31 - 40 ปี	14	4.67
41 - 50 ปี	85	28.33
51 - 60 ปี	201	67.00
Min = 35, Max = 60, Mean = 52.62, SD. = 5.84		
สถานภาพสมรส		
โสด	7	2.33
สมรส	255	85.00
อยู่ด้วยกัน	34	11.33
หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่	4	1.33
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	2	0.67
ประถมศึกษา	209	69.67
มัธยมศึกษา	59	19.67
ปวช./ปวส./อนุปริญญา	30	10.00

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะข้อมูลส่วนบุคคล (ต่อ)

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
น้อยกว่า 5000 บาท	44	14.67
5000 - 10000 บาท	254	84.67
10001 - 20000 บาท	2	0.67
พื้นที่สำหรับปลูกข้าว		
น้อยกว่า 11 ไร่	173	57.67
11 - 20 ไร่	120	40.00
มากกว่า 20 ไร่	7	2.33
Min = 2, Max = 29, Mean = 10.37, SD. = 4.57		
ประสบการณ์ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช		
น้อยกว่า 3 ปี	38	12.67
3 - 5 ปี	161	53.67
5 - 10 ปี	75	25.00
มากกว่า 10 ปี	26	8.67
ระยะเวลาที่ใช้ในการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในแต่ละครั้ง		
1 ชั่วโมง	16	5.33
2 ชั่วโมง	100	33.33
3 ชั่วโมง	138	46.00
4 ชั่วโมง	44	14.67
5 ชั่วโมง	2	0.67
Min = 1, Max = 5, Mean = 2.72, SD. = 0.80		
การได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมา		
เคย	137	45.67
ไม่เคย	163	54.33

ภาพรวมของความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 92.00 ดังตารางที่ 3 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการรับรู้โอกาสเสี่ยงจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ด้านการรับรู้ความรุนแรงจากอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และด้านการรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช อยู่ในระดับสูง ส่วนด้านการรับรู้ต่ออุปสรรคในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช อยู่ในระดับปานกลาง ดังตารางที่ 4

เมื่อพิจารณาข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หากมีการป้องกันตนเองไม่ดีพออาจทำให้มีอาการอักเสบของผิวหนังได้ ($\bar{X}$ = 2.99, S.D. = 0.11) รองลงมาคือสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสามารถทำให้เกิดอันตรายต่อผู้อยู่ใกล้เคียง สัตว์เลี้ยงและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = 2.98, S.D. = 0.13) ส่วนความเชื่อด้านสุขภาพที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การใช้หมวกไอ้โม่งสวมขณะฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสามารถป้องกันสารเคมีเข้าสู่ร่างกายได้ ($\bar{X}$ = 1.01, S.D. = 0.10)

ตารางที่ 3 แสดงระดับความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์

ระดับความเชื่อด้านสุขภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 1.67 - 2.32)	24	8.00
ระดับสูง (คะแนนเฉลี่ย 2.33 - 3.00)	276	92.00
รวม	300	100.00

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ยแยกตามรายด้านของความเชื่อด้านสุขภาพ

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
ด้านการรับรู้โอกาสเสี่ยงจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	2.41	0.21	ระดับสูง
ด้านการรับรู้ความรุนแรงจากอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	2.86	0.18	ระดับสูง
ด้านการรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	2.84	0.19	ระดับสูง
ด้านการรับรู้ต่ออุปสรรคในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	2.28	0.35	ระดับปานกลาง
ความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยรวม	2.62	0.13	ระดับสูง

สำหรับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 91.33 เมื่อพิจารณาข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอ่านน้ำพอกสบู่ภายหลังจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทุกครั้ง ($\bar{X} = 2.96$, S.D. = 0.20) รองลงมาคือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวทำความสะอาด

สะอาดภาชนะหรืออุปกรณ์การพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชหลังการใช้งานทุกครั้ง ($\bar{X} = 2.94$, S.D. = 0.30) ส่วนพฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวเลือกใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชตามความชอบ ($\bar{X} = 1.33$, S.D. = 0.67) ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงระดับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์

ระดับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	จำนวน	ร้อยละ
ระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 1.67 - 2.32)	26	8.67
ระดับสูง (คะแนนเฉลี่ย 2.33 - 3.00)	274	91.33
รวม	300	100.00

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การรับรู้โอกาสเสี่ยงจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การรับรู้ความรุนแรงจากอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมี

กำจัดศัตรูพืช การรับรู้ต่ออุปสรรคในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	
	พฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	P -value
ด้านการรับรู้โอกาสเสี่ยงจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	0.26**	< 0.01
ด้านการรับรู้ความรุนแรงจากอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	0.21**	< 0.01
ด้านการรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	0.37**	< 0.01
ด้านการรับรู้ต่ออุปสรรคในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	0.25**	< 0.01
ความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยรวม	0.48**	< 0.01

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมของความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอยู่ในระดับสูงอาจเนื่องมาจากพื้นที่ตั้งของตำบลนี้มีมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ตั้งอยู่โดยทางมหาวิทยาลัยได้ดำเนินกิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างต่อเนื่องส่งผลให้เกษตรกรมีความรู้และความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชัชชฎากร พิสมร, จีราพร บุญภา, ลัทธวรรณ สาวัน และทองสาย ใจคำ⁽¹⁷⁾ ได้ศึกษาเรื่องความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านป่าไคร้ ตำบลหนองหล่ม อำเภอนาคู จังหวัดลพบุรี พบว่าทัศนคติในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร อยู่ในเกณฑ์ระดับสูงแต่ไม่สอดคล้องกับ สุรศักดิ์ ธรรมรักษ์เจริญ และคณะ⁽¹⁸⁾ ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ตำบลยอดแก อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพของเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร

ผู้ปลูกข้าวในตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์อยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อธิบายตามแนวคิดของแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ ได้ว่าความเชื่อด้านสุขภาพสามารถนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมสุขภาพของบุคคลได้ โดยผู้ที่มีความเชื่อด้านสุขภาพในระดับสูงจะมีพฤติกรรมสุขภาพในระดับสูงด้วย⁽¹⁹⁾ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นัสพงษ์ กลิ่นจำปา และคาริวรรณ เศรษฐีธรรม⁽⁸⁾ ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ตำบลป่าไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู แต่ไม่สอดคล้องกับ สุรศักดิ์ ธรรมรักษ์เจริญ และคณะ⁽¹⁸⁾ ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ตำบลยอดแก อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้โอกาสเสี่ยงจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p<0.01) โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีการรับรู้โอกาสเสี่ยงจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ใน

ระดับสูง แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีความเชื่อว่าตนเองจะมีโอกาสเสี่ยงที่จะเจ็บป่วยจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทำให้เกษตรกรมีพฤติกรรมในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ดีและถูกต้อง สอดคล้องกับแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพของ Ronsenstock⁽²⁰⁾ ที่พบว่า การที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมสุขภาพเพื่อหลีกเลี่ยงจากการเจ็บป่วย บุคคลนั้นจะต้องมีความเชื่อว่า “เขามีโอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรค” และสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริวรรณ แก้วสุขเรือง และสรัญญา ถีป้อม⁽⁹⁾ พบว่าการรับรู้โอกาสเสี่ยงของการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเข้าสู่ร่างกาย และสอดคล้องกับสุชาดา ช้องแก้ว⁽²¹⁾ พบว่าการรับรู้โอกาสเสี่ยงจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพด

การรับรู้ความรุนแรงจากอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.01$) อาจเป็นเพราะเกษตรกรที่รับรู้ถึงความรุนแรงของการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช จะมีพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพิ่มขึ้น โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีการรับรู้ถึงความรุนแรงของการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรมีความเชื่อว่าการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช นั้น จะส่งผลให้เกิดการสะสมสารพิษในร่างกาย อาจทำให้เกิดการเจ็บป่วย เกิดความพิการ หรืออาจรุนแรงไปถึงขั้นเสียชีวิตได้ ทำให้เกษตรกรมีพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้อง สอดคล้องกับแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพของ Ronsenstock⁽²⁰⁾ ที่พบว่า การที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมสุขภาพเพื่อหลีกเลี่ยงจากการเจ็บป่วย บุคคลนั้นจะต้องมีความเชื่อว่า “อย่างน้อยที่สุดโรคนั้นจะต้องมีความรุนแรงต่อชีวิตเขาพอสมควร” และสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริวรรณ แก้วสุขเรือง และสรัญญา ถีป้อม⁽⁹⁾ พบว่าการรับรู้ถึงความรุนแรงของ

การสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเข้าสู่ร่างกาย และสอดคล้องกับ สุชาดา ช้องแก้ว⁽²¹⁾ พบว่าการรับรู้ความรุนแรงจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพด

การรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.01$) อาจเป็นเพราะเกษตรกรส่วนใหญ่มีการรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีความเชื่อว่าการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีประโยชน์ และมีผลดีต่อตนเองจึงปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นอย่างดี ส่งผลให้เกษตรกรมีพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ดีและถูกต้อง สอดคล้องกับแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพของ Ronsenstock⁽²⁰⁾ ที่พบว่า การที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมสุขภาพเพื่อหลีกเลี่ยงการเจ็บป่วย บุคคลนั้นจะต้องมีความเชื่อว่า “การปฏิบัติตัวเพื่อหลีกเลี่ยงจากการป้องกันโรคจะก่อให้เกิดผลดีต่อแก่เขา” และสอดคล้องกับการศึกษาของสุชาดา ช้องแก้ว⁽²¹⁾ พบว่าการรับรู้ประโยชน์ต่อการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพด และสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริพร สมบูรณ์, ทศนีย์ รวีวรกุล, ยุวดี วิทย์พันธ์ และศิปภา ภูมิราษฎร์⁽¹⁰⁾ การรับรู้ประโยชน์ในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

การรับรู้ต่ออุปสรรคในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลสงเปลือย

อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) อาจเป็นเพราะเกษตรกรมีระดับการรับรู้ต่ออุปสรรคในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีระดับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าถึงแม้เกษตรกรจะรับรู้เกี่ยวกับอุปสรรคหรือความยากลำบากในการป้องกันอันตรายจากสารเคมี แต่เกษตรกรก็ไม่ได้ใส่ใจกับอุปสรรคที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่เกษตรกรรับรู้ความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้น จึงเลือกที่จะปฏิบัติตนให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริพร สมบูรณ์, ทศนีย์ รวีวรกุล, ยุวดี วิทพันธ์ และศิปภา ภูมิภักดิ์⁽¹⁰⁾ การรับรู้อุปสรรคในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าว มีความเชื่อด้านสุขภาพ และพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับสูง แต่ยังพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อการให้หมวกไอ้โม่งสวมขณะฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสามารถป้องกันสารเคมีเข้าสู่ร่างกายได้ ซึ่งเป็นความเชื่อที่ไม่ถูกต้องและส่งผลให้เกษตรกรได้รับสัมผัสสารเคมีเป็นจำนวนมาก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำข้อมูลจากการศึกษาครั้งนี้ไปวางแผนการให้ความรู้และสร้างความเชื่อที่ถูกต้องให้กับเกษตรกร

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าความเชื่อด้านสุขภาพ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ดังนั้นควรมีการสร้างโปรแกรมความเชื่อด้านสุขภาพเพื่อใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และศึกษาผลของโปรแกรมที่สร้างขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องผลของโปรแกรมความเชื่อด้านสุขภาพต่อพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และเปรียบเทียบระดับสารเคมีตกค้างในเลือดของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลสองเปือย อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

เอกสารอ้างอิง

1. Nusuk N. Effect of Pesticide prevention program by applying Health Belief Model among elder person in SoemSai Sub-district, Soemngam District, Lampang Province. Journal of Disease Prevention and Control: DPC. 2 Phitsanulok 2018;5(2):1-14. (in Thai)
2. Inprasit S. Impact on the use of agricultural chemicals [Internet]. 2024 [cited 2024 Apr 14]. Available from: <https://shorturl.asia/BCgW>. (in Thai)
3. Thai Health Promotion Foundation. Pesticides affect agricultural health [Internet]. 2019 [cited 2024 Apr 14]. Available from: <https://shorturl.asia/Ut56J>. (in Thai)
4. Ministry of Public Health, Department of Disease Control. Pesticides in farmers [Internet]. 2019 [cited 2024 Apr 14]. Available from: <https://ddc.moph.go.th/uploadsfiles/89c294f74b806af79b24cacd7fb58b7f.pdf>. (in Thai)
5. Kalasin Public Health Office. Summary of the results of pesticide testing in the blood of farmers in Kalasin Province, 2012. [photocopied document]. (in Thai)
6. Namon district Public Health Office, Kalasin. Disease-free farmers, safe consumers, detoxifying herbs, clear body and mind project report, Namon District, Kalasin Province, 2011. [photocopied document]. (in Thai)

7. Pengput A, Pramual P. Factors association with the risk of Pesticide residues by Cholinesterase Blood Test of Agriculturists in Songplueay Sub-district, Namon District, Kalasin Province. *KKU Journal for Public Health Research* 2017;10(1):47-62. (in Thai)
8. Klinchampa N, Settheetham D. Behavior Using Pesticides of Farmers, Tambon Pamigam, Muang District, Nongbualamphu Province. *Journal of the office of disease prevention and control 9 Nakhon Ratchasima* 2019;25(2):26-34. (in Thai)
9. Kaewsukruang S, Tipom S. Factors affecting chemical pesticides prevention behavior into the body of rice farmers in Kraiklang Sub-district, Kongkrait District, Sukhothai Province. *EAU Heritage Journal Science and Technology* 2019;13(2):186-99. (in Thai)
10. Somboon S, Rawiworrakul T, Wittayapun Y, Phummarak S. The relationships between personal factor, Health Belief Model, pesticide poisoning prevent behaviors from pesticide toxicity. *Journal of Medicine and Health Sciences* 2018;25(3):1-13. (in Thai)
11. Becker M.H. The health belief model and personal health behavior. Thorofare NJ: Charles B Slack ;1974.
12. Namon District Agricultural Extension office. List of farmers, Song Plueai Subdistrict, Namon District, Kalasin Province 2023. [photocopied document]. (in Thai)
13. Wayne WD. Biostatistics: A foundation of analysis in the health sciences (6th ed). New York: John Wiley & Sons; 1995.
14. Likert RA. Technique for the Measurement of Attitude. *Archives of Psychological* 1932;3(1):42-8.
15. Best JW. Research in education (3rd ed). Engle Clift, NJ: Prentice-Hall; 1977.
16. Wiboonsri YR. Measurement and achievement test construction. 11th ed. Bangkok: Chulalongkorn University Press; 2013. (in Thai)
17. Pissamorn C, Boonpa J, Sawan L, Jaicom T. Knowledge Attitudes and Self-defense behaviors from Using pesticides in the responsible area of Banpakrai Health Promotion Hospital, Nong Lom Subdistrict, Hang Chat District, Lampang Province. *Journal of Medical and Public Health Region 4* 2023;13(1):94-112. (in Thai)
18. Thammarakcharoen S, Champawong O, Chaikyahan C, Puttha N, Chinsongkram W, Arunrut P, et al. Risk behaviors on pesticide use among farmers in Yod Kang Subdistrict, Namon District, Kalasin Province. *Journal of the office of disease prevention and control 9 Nakhon Ratchasima* 2019;29(1):95-106. (in Thai)
19. Janz NK, Becker MH. The health belief model: A decade later. *Health Education Quarterly* 1984;11(1):1-47.
20. Rosenstock IM. Historical Origins of the Health Belief Model. *Health Education Monographs* 1974;2(4):328-35.
21. Khongkaew S. Factors affecting self-protection behavior from pesticide using of corn growers in Ban Khok district, Uttaradit province[Thesis M.PH.]. Naresuan University; 2022. (in Thai)